

Haralds Matulis

Kā lasīt filozofisku tekstu?

Nosaukums. Autors. Laikmets.

Vispirms izlasām teksta nosaukumu un autoru. Varbūt teksta autors ir dzirdēts.

Teksta nosaukums dažkārt ir atslēga teksta uztverei. Daiļliteratūras tekstiem nosaukumi ir **izteiksmīgi**. Bet filozofijas tekstiem tie ir **precīzi**. Dažkārt, protams, gadās, ka teksta nosaukums mums necik daudz priekšā nepasaka. Piemēram "Nikomaha ētika"... Tas varētu būt kāds teksts par ētiku. Bet kas ir Nikomahs...? Okei, skatām tālāk.

Treškārt, teksta sarakstīšanas laiks. Tas dod ieskatu par laikmetu – kad teksts sarakstīts, kas filozofijas vēsturē uz to brīdi jau ir noticis; uz ko autors var atsaukties, un uz ko nevar atsaukties, jo tas vēl nav īstenojies. Visvienkāršākajā veidā students var iegūglēt un paskatīties vikipēdijā par autoru, un uzzināt laikmetu.

Satura rādītājs. Priekšvārds un pēcvārds.

Pirms ķerties pie teksta rūpīgas lasīšanas, ir vērts pārskatīt satura rādītāju lielās līnijās. Ja lasāt tikai darba fragmentu, tas ļaus saprast plašāku kontekstu – kā autors redz šo fragmentu plašākā apvidū.

Savukārt, ja lasāt šo filozofisko tekstu personīgām / akadēmiskām vajadzībām, tad satura pārskatīšana ļaus iekonomēt laiku un saprast, vai šī grāmata vispār varētu būt jums noderīga. Bibliotēkā ir ļoti daudz grāmatu, jums nebūs laika izlasīt visu.

- Priekšvārds un pēcvārds ir izmantojami ar piesardzību. Tie var ātrā un atvieglotā veidā ļaut saprast, par ko šajā grāmatā ir rakstīts, par grāmatas struktūru, un, iespējams, arī izskaidrot kādas vietas, kuras mūsdienu lasītājam citādi būtu grūti saprotamas.
- Problēmas rodas, ja savu izpratni par tekstu balstāt uz priekšvārdā iekļauto tēmu pārstāstu. Tad jums nav bijusi iespēja pašiem iepazīties ar tēmu. Un patiesību sakot, jūs to neesat lasījuši. Ja lasāt oriģināltekstu pēc priekšvārda izlasīšanas, tad vajadzīga liela rakstura stingrība, lai spētu lasīt tekstu bezkaislīgi un objektīvi ar savām acīm, nevis paturot vislaik prātā priekšvārdā sniegto špikeri.
- Tad nu varētu sacīt tā – vienmēr sāciet lasīt ar oriģināltekstu. Ja oriģinālteksts ir gauži nesaprotams, vai arī vēlaties par šo tēmu uzzināt vairāk – **pēc oriģinālteksta** ķeraties pie

pēcvārda un priekšvārda, kas dažkārt ir ļoti interesanti teksti!

Izlasiet 2 lappuses rūpīgi.

Izlasiet rūpīgi 2 lappuses teksta. Lasiet katru teikumu pēc kārtas. Tekstam ir kāda jēga, autors par to ir parūpējies. Tāpēc ar katru teikumu jums vajadzētu saprast aizvien vairāk.

Ko nozīmē lasīt katru teikumu? Tas nozīmē izlasīt katru teikumu un saprast to – katru vārdu atsevišķi, un vārdu savstarpējās attiecības.

- Normālā gadījumā mēs nemaz neapzināmies teksta saprašanu – jo tas notiek pašsaprotami. Gadījumā, ja mums rodas jautājumi – "ko autors ar to domāja?", vai vēl izteismīgāk, "kas te vispār ir pateikts??", tad mums ir saprašanas problēmas.
- Pirmajā gadījumā ("ko viņš ar to domāja?") mums ir vairāki varianti, un mēs neesam droši, ko tieši autors domāja. Otrajā gadījumā ("kas te vispār ir pateikts?") mums nav neviena variantā – vai nu mēs nesaprotam kādus no vārdiem, vai arī nesaprotam šo vārdu kopējo jēgu (teikumu).
- Vispirms, ir vērts nedaudz apstāties, pārlasīt teikumu vēlreiz, un vispār, samazināt lasīšanas ātrumu.
- Ja tas nepalīdz – tad turpiniet lasīt, kamēr ir izlasītas 1-2 pilnas lappuses. Pēc tam, iespējams, būs radīsies vispārīga izpratne par autora domu gaitu, pat ja atsevišķi teikumi vēl arvien paliks neskaidri. Daži neskaidri teikumi uz lappusi ir ok daudzums. Ja nesaprotama ir vairāk kā puse – tad teksta uztvere jau ir apgrūtināta, un nav vērts turpināt lasīt tālāk tādā pat garā. Ir nepieciešama kāda palīdzība.

Teikuma jēga. Rindkopas jēga.

Teksta kopējā jēga veidojas no atsevišķu teikumu satura. Tāpēc ir būtiski saprast atsevišķos teikumus. Teikumi sastāv no vārdiem. Tomēr mazākā domas vienība ir – teikums. Par vārdiem teikumā var domāt kā par klucīšiem, vai vilciena vagoniem. Ir viens vai daži galvenie vārdi (jēdzieni), un tad ir citi vārdi, kas palīdz šiem galvenajiem vārdiem – tos paspilgtinot, precizējot, vai izveidojot attiecības starp tiem. Galvenie vārdi ir galvenie, to saprašana ir būtiskāka priekš teikuma domas saprašanas.

No vairākiem teikumiem veidojas rindkopa – 4 līdz 7 teikumi, kas ir jau lielākas 'domas' vienība. Tā ir zināmā mērā pabeigta, noslēgta argumentācijas secība, kur autors sāk ar vienu izteikumu (apgalvojumu, teikumu), turpina ar izrietošu teikumu, un noslēdz ar izrietošu secinājumu.

- Savukārt vairākas rindkopas secīgi cita pēc citas – sākot no 1 lappuses līdz 7 lappusēm – veido jau izvērstu un noslēgtu autora argumentāciju par kādu tēmu: ar sākumu, iztirzājumu, par un pret argumentiem, un noslēguma secinājumiem. Argumentācijas secība. Saviem vārdiem īsi pastāstīt.

- Lasot kāda filozofa teksta jums ir būtiski izveidot (vismaz prātā) argumentācijas secību, ko šis filozofs izmanto. Tam nav nepieciešams obligāti zīmēt vizuālas shēmas (lai gan tas var palīdzēt saprast komplicētākas lietas), tās var būt atslēgas frāzes, vai atslēgas jēdzieni noteiktā secībā, kas jums ļauj atstāstīt saviem vārdiem šo argumentāciju.
- Būtiski – jums nav jāpiekrīt kāda filozofa domām, lai spētu pastāstīt viņa argumentāciju. Mūs interesē ne tikai gala secinājumi, bet spriešanas gaita – vai mēs varam piekrist šādam domas gājienam, ja pieņemam šos pašus izejas punktus, kā autors?
- Nav vērts lasīt filozofisku tekstu (īpaši, filozofijas klasiku), lai paziņotu, ka jūs tam nepiekrītat. Filozofijas vēsturē ir izteikti visi dažādākie viedokļi, un vairums no tiem ir atšķirīgi no jūsējā. Ir iespējams lasīt autoru, kura uzskatiem jūs nepiekrītat, un atrast viņa tekstā daudz interesantu ideju un domu priekš sevis!
- Labas lasīšanas pazīme ir, ja jūs spējat īsi atstāstīt tekstu – 3 līdz 5 teikumos pastāstīt kāda bija teksta galvenā doma, kāds bija izejas punkts, kādi bija galvenie jēdzieni, kādu argumentācijas secību autors izmantoja, pie kādiem secinājumiem nonāca. Šī ir māka, kas nāk praktizējoties.